

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep.
0032 Oslo

Dato: 17. oktober 2013
Deres ref.: 13/2758
Vår ref.: 2013/8516 SAa/MOR

**Innspill fra Universitetet i Oslo til
Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning**

Det vises til Kunnskapsdepartementets invitasjon av 1. juli 2013. Universitetet i Oslo (UiO) takker for denne muligheten til å bidra med innspill til departementets arbeid med en tiårig plan for forskning og høyere utdanning. Vi viser i denne forbindelse til vårt innspill av 28. mars 2012 til utformingen av Meld. St. 18 (2012-2013) Lange linjer – kunnskap gir muligheter. Videre viser vi til gode innspill til langtidsplanen fra Universitets- og høyskolerådet (UHR) og fra Oslo universitetssykehus HF (OUS).

Med hilsen

sign.
Ole Petter Ottersen
Rektor

Gunn-Elin Aa. Børneboe
Gunn-Elin Aa. Børneboe
Universitetsdirektør

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved UiO i tråd med UiOs reglement for elektronisk godkjenning.

Rektor
Postadr.: Postboks 1072 Blindern, 0316 Oslo
Kontoradr.: Lucy Smiths hus,
Problemveien 7, 9. et., 0313 Oslo

Telefon: 22 85 63 03
Telefaks: 22 85 44 42
postmottak@admin.uio.no
www.uio.no
Org.nr.: 971 035 854

INNSPILL FRA UNIVERSITETET I OSLO TIL LANGTIDSPLANEN FOR FORSKNING OG HØYERE UTDANNING

Universitetet i Oslo støtter arbeidet med å utvikle en langsiktig politikk for forskning og høyere utdanning, og ser positivt på ambisjonsnivået til den nye regjeringen. UiO vil oppfordre KD til å forankre arbeidet med Langtidsplanen i Regjeringen og sikre en tettere koordinering av forskning og utdanning på tvers av sektordepartementene.

Innledningsvis ønsker UiO å komme med tre overordnede innspill til utformingen av den langsiktige norske politikken for forskning og høyere utdanning:

Støtt de konkurransedyktige institusjonene

Universitetet i Oslo vil oppfordre Regjeringen til en sterkere konsentrasjon av nasjonale forskningsressurser til institusjoner som har potensial til å hevde seg internasjonalt. Slik kan de beste norske institusjoner styrke sin internasjonale posisjon og utvikle seg til ledende forskningsuniversiteter på linje med sine nordiske og europeiske motstykker.

Erkjenn dilemmaer og målkonflikter

Norsk politikk for forskning og høyere utdanning er preget av en rekke målkonflikter. Selv om hvert av målene er legitime og sentrale, må konfliktene likevel erkjennes som reelle og problematiske. Ett av flere eksempler på målkonflikter er at kvalitet i forskning og utdanning krever langsiktige investeringer, mens dette kommer i konflikt med raske endringer av politiske prioriteringer.

Prioriter oppgradering av gammel bygningsmasse

Riksrevisjonen viste i rapport fra høsten 2012 at 40 prosent av bygningsmassen til de selvforvaltende universitetene (UiB, UiO, UMB, NTNU, UiT) hadde skader, feil og mangler og avvik fra lover og forskrifter. Mest kritisk var det for UMB hvor 75 prosent av bygningsmassen har et større oppgraderingsbehov, fulgt av UiO med 64 prosent. I tillegg til at store deler av UiOs bygningsmasse har en uakseptabel teknisk standard, er de også preget av lav funksjonalitet og egnethet til sine formål, i tillegg til å være lite arealeffektive.

UiO støtter KDs vurdering av at institusjonene vil ha utfordringer med å løfte den bygningsmessige tilstanden til et akseptabelt nivå med dagens investeringsnivå. Det er behov for betydelige tilleggsinvesteringer utover eksisterende budsjetttramme for å sikre verdibevarende vedlikehold og nødvendig oppgraderinger av bygninger for de selvforvaltende institusjonene. Dersom de skal bruke mer av budsjettet til vedlikehold og oppgradering vil det gå på bekostning av kjerneaktivitetene utdanning, forskning og formidling.

UiO ser også frem til å realisere flere store nybygg i de nærmeste årene som eksempelvis Livsvitenskapsbygget, nytt utstillingsveksthus på Tøyen, nybygg for Odontologi, og fornyelser av museene på Tøyen og Bygdøy. UiO arbeider i tillegg med å samle Juridisk fakultet i egnede lokaler. Realisering av store prosjekter krever lange og gode forberedelser. Det er derfor viktig at prosjektering kan starte opp, selv om endelig finansiering ikke er på plass. Se ytterligere omtale på side 3. av arealsituasjonen for universitetsoppgavene i universitetssykehusene.

1. Nevn, i prioritert rekkefølge, hvilke 3 temaområder din institusjon vil prioritere å være spesielt gode på om 10 år.

- **Kandidater - forskningsbasert utdanning**

Universitetet i Oslo skal tilby forskningsbasert utdanning på linje med de fremste internasjonale læresteder. Våre kandidater skal ha sterk fagkunnskap kombinert med høy arbeidslivsinnsikt for å bidra til utviklingen av kunnskapssamfunnet og løsningen av fremtidens utfordringer.

- **Internasjonalt ledende fagmiljøer**

UiO skal styrke sin internasjonale posisjon som et ledende forskningsuniversitet. Universitetet skal ha en stor bredde av fagmiljøer i den internasjonale forskningsfronten og delta i fremragende internasjonale nettverk. Fagmiljøer i internasjonal forskningsfront skal også brukes mer aktivt i videreutviklingen av studietilbudet.

- **Tverrfaglig forskning og utdanning**

Universitetet i Oslo skal utnytte breddeuniversitetets styrke gjennom økt kvalitet og relevans i tverrfaglig samarbeid og interdisiplinære satsinger i forskning og utdanning.

2. Hvilke aktører i samfunnet vil det være særlig viktig å samarbeide med for å følge opp prioriteringene?

- **Internasjonalt samarbeid**

Universitetet i Oslos *Strategi2020* har strategisk samarbeid som et viktig innsatsområde for internasjonalisering. UiO skal være mer selektivt og målrettet i det institusjonelle forsknings- og utdannings samarbeidet, og prioritere langsiktig samarbeid med noen av de beste internasjonale forsknings- og utdanningsinstitusjonene. Alle utdanningsprogrammer skal gis en internasjonal profil, og samarbeidet med utenlandske institusjoner skal økes for å gi større relevans og høyere kvalitet. UiO skal ta aktivt del i nordisk samarbeid, i Det europeiske forskningsområdet (ERA) og i Det europeiske høyere utdanningsområdet (EHEA). Samarbeidet med prioriterte land i andre verdensdeler skal styrkes, også med utvalgte institusjoner i sør.

Aktiv deltakelse i sentrale internasjonale forskernettverk er avgjørende for å kunne bidra til forskningsfronten. Våre forskere må stimuleres til ytterligere deltakelse i Horisont 2020 og i europeiske forskningsorganisasjoner som CERN, ESA og EMBL. UiO ønsker å videreføre og videreutvikle strategiske samarbeid med andre ambisiøse aktører i UH- og instituttsektoren og i næringslivet gjennom store satsinger, nasjonalt og internasjonalt. Det kan dreie seg om større prosjekter for samarbeid om forskning, utdanning, innovasjon og teknologi/infrastruktur, i EU og Forskningsrådet men også utenom Europa. Et godt eksempel er det brede samarbeidet mellom norske universiteter og vitenskapelige høyskoler om Peder Sather Center ved UC Berkeley.

- ***Samarbeid med Helse Sør-Øst og regionens universitetssykehus***

Innen helseforskning og -utdanning har universitetet et omfattende og tett samarbeid med Helse Sør-Øst RHF. Samarbeidsorganet for HSØ og UiO har blant annet utarbeidet en plan for strategisk samordning mellom de to institusjonene, og det strategiske samarbeidet vil styrkes ytterligere.

I sitt innspill til Langtidsmeldingen drøfter Oslo universitetssykehus utfordringene i samarbeidsflaten mellom sykehus og universitet og peker særlig på to forhold: 1) Behovet for samordnet koordinering av arealer og forskningsinfrastruktur og 2) Utdanning og kompetanseutvikling – planlegging, finansiering og samarbeid. UiO støtter disse innspillene og vil understreke behovet for en tettere koordinering mellom KD og HOD på disse feltene.

- ***Samarbeid med næringslivet***

UiO har i dag omfattende samarbeid med næringslivet og vil i tiden fremover arbeide for å utvikle strategisk samarbeid med utvalgte bedrifter. Universitetet ønsker å bruke hele sin bredde i næringslivssamarbeidet, også humaniora og samfunnsfag. Spesielt viktig for UiO er det å sikre at næringslivet bidrar til modernisering og utvikling av utdanningene. Universitetet i Oslo har i dag ett Senter for forskningsdrevet innovasjon, Senter for innovative naturgassprosesser og -produkter (inGap). Det arbeides systematisk for å utnytte utviklingspotensialet innenfor helse- og omsorgssektoren. Næringsutvikling innen bio- og helseteknologi kan styrkes betydelig gjennom videreutvikling av langsiktige relasjoner mellom akademia, næringsliv og helsesektoren. UiO og Oslo universitetssykehus har gått sammen om å etablere Inven2 - Norges største aktør innen kommersialisering av forskning fra UH- og helsesektoren.

- ***Samarbeid med instituttsektoren***

For å realisere kunnskapstriangelet må det strategiske samarbeidet med instituttsektoren utvikles videre. Dette gjøres gjennom delte stillinger (Prof. II), utplassering av studenter og forsknings- og undervisningssamarbeid. Universitetet har bl.a. et betydelig antall doktorgradskandidater med arbeidsplass ved forskningsinstituttene. UiO har prioritert etablering av fora og møteplasser for innovasjon og ulike samfunnsutfordringer hvor akademia, instituttsektor, næringsliv og forvaltning kan utveksle erfaringer og etablere nye prosjekter. Samarbeid om forskningsinfrastruktur er også nødvendig etter hvert som dette blir mer og mer avansert og kostbart. Et sentralt eksempel er det nasjonale samarbeidet innen materialer og energi med NTNU, SINTEF og IFE (se for øvrig punkt 4. om forskningsinfrastruktur).

- ***Samarbeid i hovedstadsregionen***

UiO har et bredt samarbeid i hovedstadsregionen og arbeider aktivt for å utvikle dette videre. Oslo Kommune er en prioritert samarbeidspartner. Universitetet i Oslo deltar også i Universitetsalliansen OSLO sammen med Høgskolen i Oslo og Akershus og Universitetet for miljø- og biovitenskap, samt med Norges veterinærhøgskole. Andre viktige samarbeidspartnere i regionen er den omkringliggende skolesektor (se under) og regionale offentlige og private virksomheter.

- ***Samarbeid om lærerutdanningen***

UiO har som mål å tilby landets beste lektorutdanning. En faglig god lektorutdanning krever nært samarbeid mellom de involverte fakultetene, skoleeiere og enkeltskoler. Her samarbeider UiO med over 80 videregående skoler og ungdomsskoler i Oslo og Akershus. Universitetet har en egen

tværfakultær satsing med forskning på realfag og språk i skolen samt styring, ledelse og organisering av skolen.

I partnerskap med Universitetet i Tromsø har UiO Norges første senter for fremragende utdanning. Universitetet koordinerer også den nasjonale forskerskolen for utdanningsvitenskap i samarbeid med universitetene og Høyskolen i Oslo og Akershus. Denne forskerskolen har et aktivt samarbeid med University of California Berkeley.

3. Hvordan kan disse prioriteringene bidra til å nå de overordnede målene for forskningspolitikken og høyere utdanningspolitikken, opprettholde konkurransekraft og bidra til omstilling i næringslivet og offentlig sektor?

- **Kandidater - forskningsbasert utdanning**

Den fagkunnskapen våre kandidater utrustes med gjør at de som framtidige arbeidstakere og samfunnsborgere aktivt vil kunne bidra til omstilling og utvikling i et kunnskapsbasert arbeidsliv og til en forskningsbasert velferdspolitik. UiO vil satse på utdanningsløp som er innovative og nyskapende både i form, metodikk og innhold og som motiverer studentene for så vel faget som dets relevans. Et eksempel er «Beregningsorientert utdanning - Computing in Science Education» som gir studentene tidlig eksponering for forskningsfronten og industrielle problemstillinger. Resultatene er så gode at satsingen har fått stor nasjonal og internasjonal oppmerksomhet.

- **Internasjonalt ledende fagmiljøer**

UiO har som ambisjon å utvikle langt flere internasjonalt ledende fagmiljøer gjennom eksellente nasjonale og internasjonale samarbeidsrelasjoner. Dette vil også bidra til å sikre Norge tilgang til den internasjonale kunnskapsfronten. Universitetets virksomhet ligger allerede i dag i front i Europa på flere områder. Eksempelvis har UiO p.t. 23 ERC-prosjekter innenfor alle fagområder, er koordinator for 10 store prosjekter i 7. rammeprogram og har 10 Sentre for fremragende forskning. Det er et hovedmål å styrke de faglige aktivitetene gjennom satsing på økt kvalitet for at alle fagmiljøer skal nå et høyt internasjonalt nivå innen forskning og utdanning.

- **Tverrfaglig forskning og utdanning**

UiOs tværfakultære satsingsområder retter seg mot globale utfordringer og sentrale samfunnsoppgaver innen miljø, klima, energi, helse, velferd og skole. Satsingene innen livsvitenskap og energi er de største, og det arbeides med et tredje innen humaniora og samfunnsfag. Målet er å utnytte UiOs faglige bredde i nyskapende arenaer for konkrete samarbeid på tvers av tradisjonelle fag- og institusjonsgrenser, - noe som vil åpne opp for nye faglige perspektiver, innsikt og løsninger. Eksempelvis er en av ambisjonene for livsvitenskapssatsingen et intensivt samarbeid med OUS for optimal utnyttelse av kompetanse og ressurser. Så vel livsvitenskaps- som energisatsingen skal bidra til økt kvalitet, forskningsbasert innovasjon og til nye utdanningstilbud rettet mot fremtidens utfordringer. Dette fordrer nært samspill, samarbeid og kommunikasjon med andre forsknings- og utdanningsaktører, samfunns- og næringsliv, og først og fremst med de som ligger i front.

4. **Hvilke innsatsfaktorer (f.eks. studieplasser, rekruttering og kompetanse, infrastruktur, bygg, midler gjennom Forskningsrådet, internasjonalt samarbeid, innovasjonsvirkemidler osv.) vil være viktigst og særlig kritiske investeringer for å følge opp prioriteringene?**

- ***Gi større grad av faglig og økonomisk selvbestemmelse***

Institusjonenes egen evne til å prioritere må styrkes. Vi viser til EUAs studie av universitetsautonomi i Europa, hvor Norge rangeres betydelig lavere enn våre naboland Danmark og Finland.¹

En målkonflikt som UH-sektoren må håndtere er myndighetenes og institusjonenes ønske om lavere andel lønnsutgifter i budsjettene. Slik kan mer ressurser anvendes til nødvendig infrastruktur, driftsmidler og strategiske satsinger. På den andre side er satsing på forskningsbasert utdanning på internasjonalt nivå meget ressurskrevende og fordrer flere lærerkrefter.

- ***Studieplasser: Strategisk handlingsrom***

I tråd med Forskningsmeldingen 2013 ønsker UiO å videreutvikle studieprogramporteføljen slik at koblingen mellom forskning og utdanning blir enda tydeligere. Universitetet ønsker et tettere samspill med næringslivet for å utvikle studentaktiv forskning og innovasjon. Begge deler krever strategisk handlingsrom. Vi oppfordrer myndighetene til å utvikle mekanismer som bidrar til at institusjonene får større frihet, eksempelvis til å bytte ut rimelige studieplasser på bachelornivå med mer ressurskrevende studieplasser i fag som bidrar til å oppfylle strategiske mål. UiO etterlyser også en diskusjon om hvordan vi kan sikre et bedre forholdstall mellom lærere og studenter, slik at vi får en kvalitetsmessig bedre utdanning og sikrer en bedre oppfølging av den enkelte student.

- ***Rekruttering og kompetanse: Stipendiatstillinger og forutsigbare karriereløp***

I tråd med det overstående, vil færre bindinger ved tildeling av nye stipendiatstillinger øke vårt strategiske handlingsrom. Stipendiatstillingene er vår viktigste ressurs i den langsiktige faglige utviklingen. Ikke minst gjelder dette utviklingen av tverrfaglighet knyttet til universitets egne styrker og prioriteringer, særlig i skjæringspunktet mellom mednat- og humsam.

UiO vil påpeke at ett tiltak for å løse målkonflikten mellom midlertidige ansettelse i utdanningsstillinger og muligheten til å rekruttere de beste, vil være innføring av innstegsstillinger som en permanent ordning for alle fagområder.

- ***Forskningsinfrastruktur: Et kritisk samarbeidsområde***

Forskningsinfrastruktur blir stadig mer avansert og kostnadskrevende i en rivende utviklingstakt, og er derfor et kritisk område for nasjonalt og internasjonalt samarbeid. De avanserte infrastrukturene er drivere for innovasjoner og nyskaping både innen og mellom fagområder og disipliner. Det er derfor av avgjørende betydning for UiO å bygge samarbeid rundt teknologi og infrastruktur som styrker egne fagmiljøer. UiO prioriterer forskningsinfrastruktur innenfor egen grunnbevilgning og har nylig nedsatt et eget strategisk forskningsinfrastrukturutvalg. Det arbeides målrettet mot forpliktende samarbeid om investeringer og bruk av avansert utstyr og

¹ http://www.eua.be/Libraries/Governance_Autonomy_Funding/Scorecard_summaries.sflb.ashx

kjernefasiliteter med viktige samarbeidspartnere, i denne sammenheng HSØ, OUS, NTNU, SINTEF, IFE og UMB/NVH, samt SIOS på Svalbard.

Samtidig er det avgjørende for norsk forskning at myndighetene legger til rette for deltagelse i store internasjonale forskningsinfrastrukturprosjekter og forskningsanlegg. Disse investeringene er for store for nasjonen å bære alene. Like viktig er tilgangen til det ypperste av teknologi og tilhørende kompetanse som disse unike arenaer og nettverk for internasjonale forsknings- og innovasjonssamarbeid gir.

- ***Bygg: Løft standarden på bygningsmassen***

Rasjonelle og tidsmessige bygninger er en avgjørende innsatsfaktor for å oppnå UiOs målsettinger innen undervisning, forskning og formidling. En stor del av UiOs bygningsmasse er enten fredet eller vernet. I tillegg har mangelfullt verdibevarende vedlikehold over mange år, resultert i et betydelig vedlikeholdsetterslep. Universitetet har brukt av egne midler til små og store rehabiliteringsprosjekter, men har ingen mulighet til å dekke behovet som skal til for å fornye bygningsmassen til akseptabelt nivå. Det er derfor nødvendig at staten bidrar i større grad til løfte standarden på bygningsmassen ved UiO.

- ***Midler gjennom Forskningsrådet versus grunnbevilgning***

Det bør arbeides for en bedre balanse mellom grunnbevilgninger og prosjektmidler. Politiske myndigheter har i lang tid prioritert forskning først og fremst ved å øke bevilgningene til konkurransearenaer for prosjektfinansiering (Forskningsrådet/EU). Fordi eksterne forskningsbidrag krever egeninnsats/egenandeler, fører denne utviklingen til press på annen/eksisterende aktivitet ved universitetet. Dette undergraver det institusjonelle handlingsrommet og gjør det vanskeligere for institusjonene å gjennomføre egne satsinger innen utdanning og forskning.

- ***Internasjonal offensiv***

UiO vil oppfordre Regjeringen til å utvikle en mer offensiv internasjonal forskningspolitikk, på linje med norsk internasjonal satsing på andre felt. For å lykkes må vi våge å prioritere områder og miljøer hvor vi er internasjonalt ledende. Norge er et rikt land med en vellykket samfunnsmodell og en åpen økonomi. I internasjonale forsknings- og utdanningsmiljøer vekker dette interesse, forventninger og ønske om samarbeid.

Norske universiteter og høyskoler tar sitt globale samfunnsansvar på alvor. På den ene siden tar de ansvar for å bidra med kunnskap til å løse de store globale utfordringene, og på den andre står solidaritetsperspektivet sterkt i den norske UH-sektoren.

- ***Innovasjonsvirkemidler***

Det trengs mer risikovillig kapital for å finansiere det økende antall innovasjonsprosjekter med utgangspunkt i UH-sektorens forskning, særlig innen medisin og helse. Mange av disse mangler finansiering for å kunne tas videre i et innovasjonsløp. Videre er det også behov for å sikre nødvendige investeringer i sektorens kommersialiseringsaktører.

Norsk næringslivs investeringer i FoU er lav, sammenlignet med andre land. Derfor bør det satses på tiltak som kan øke samarbeidet mellom UH-sektoren og næringslivet samt å styrke

forskningskompetansen i næringslivet. Dette vil kunne bidra til forskningsbasert innovasjon i næringslivet, oppstart av nytt næringsliv og til en fremtidig omstilling av norsk næringsstruktur.

5. Dersom din institusjon fikk en realøkning i de offentlige bevilgningene på 20 pst. fordelt over de neste 10 årene, hvordan ville dere benytte disse midlene for å følge opp prioriteringene deres innenfor forskning og høyere utdanning?

Universitetets strategiske plan er utgangspunkt for det løpende arbeidet med institusjonens plan- og styringsprosess. UiOs årsplan er 3-årig med årlig revidering og inneholder styrets føringer gjennom prioriteringer og budsjetttrammer. Utgangspunktet for dette arbeidet er de langsiktige prioriteringene som foretas av fakulteter og enheter.

Gitt en realøkning på 20 pst. vil UiO gjerne bruke denne videre veksten til å knytte utdanningene tettere til forskningen, videreføre satsingen på nyskapning i undervisning og læring, styrke oppfølgingen av studenter og doktorgradskandidater og oppgradere infrastruktur og bygninger til en tilfredsstillende standard.

6. Dersom din institusjon fikk en realnedgang i de offentlige bevilgningene på 20 pst. fordelt over de neste 10 årene, hva ville dere kutte for å kunne følge opp prioriteringene deres innenfor forskning og høyere utdanning?

I universitetets plan- og styringsprosess ville en realnedgang på 20 pst. medføre en nedjustering av ambisjonsnivået på alle nivåer i institusjonen, enten gjennom flate kutt eller mest sannsynlig ved reduksjon eller stans av aktivitet og/eller kutt av konkrete fagmiljøer. Det ville blant annet gi redusert evne til å konkurrere om nasjonale og internasjonal forskningsmidler hvor det kreves egenandeler.